

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

63. An pictores pingentes imagines obsœnas peccent mortaliter? Et quid de tenente illas? Et an hoc intelligatur tantum ratione scandali tam activi, quam passivi? Et an mulieres, quæ incedu[n]t ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

tionis vt male, sed in ratione rei de se non male, sed potius indifferentis propriè: præterea famulatur ex aliqua causa legitima, licet non tanta, quanta est metus mortis, vulnerationis, &c. Ergo.

8. Existimo itaque probabile esse, quod pictor non peccet mortaliter, si habeat causam rationabilem, quamvis non adeo grauem, sicut est periculum mortis, aut vulnerationis, &c.

9. Imo ea videtur sufficere, quæ sufficit in petitione mutui ab usurario: certè ego non cognosco discrimen inter hunc pingentem amasio imaginem iam determinato ad peccatum, & inter petentem ab usurario mutuum. Pecunia enim, quam usurarius ex mutuo habebit apud se, non solum erit incamentum, seu fomentum ad peccatum, sed ipsamet erit peccaminosa, quatenus retineri ipsa sine iniustitia non potest.

10. Et hoc ipsum, quod dicimus ex variis aliis causis confirmari similiter potest, v. g. in ministracione carnæ, imò & carnis respectu illorum, qui ad se non ieiunandum parati sunt, &c. Et quod plus virgetur in emptione Idoli pro hero infideli hoc petente: ad quam, vt sine mortali fiat, non tanta causa requiritur, & videri potest apud Gasp. Hurtadum de fide, spe, & charitate, citatum à Diana parr. 5. tractat. 1. 4. miscellan. 2. Ad rationem in contrarium, quod scilicet talis imago data amasio sit veluti donatio gladij parato occidere. Respond. primò negando: Quia præceptum de vitanda morte corporali proximi est tale, vt obliget ad non occidendum per se, vel per alium: præceptum verò de vitanda morte spirituali proximi, quæ quidem non est irreparabilis, sicut corporalis, & alioqui nõ sequitur, nisi ipsomet proximo volente non est tam rigorosum, sed habet suos limites, intra quos obligat, & non extra illos, ita vt minus obliget, quando proximus ipse ex se paratus est ad peccatum, & quando occasio, quæ ad peccatum præbetur, est propriè indifferentis, &c. Ergo. Respond. secundò ad eandem illam rationem in contrarium illatam, quod videlicet talis imago data amasio, esset veluti donatio gladij parato occidere. Respond. inquam, idem posse dici de pecunia data usurario in mutuo: de cibus ministratis in die ieiunii, illud frangere volenti, ac petenti, &c. Denique non intelligo doctrinam Azorij dicentis sine distinctione esse mortale peccatum pingere huiusmodi turpem imaginem ad petitionem amasij, cum tamen dixit de petente à meretricie consensum, ipsum non peccare peccato scandali mortalis. Huevsque Pater Ferrantinus.

11. Verùm his non obstantibus sententiam Azorij docet ex Societate Iesu doctus, & amicissimus Pater Albertus de Albertis de ornatu mulierum disp. 1. cap. 5. §. 10. num. 160. & Aegidium Trullench. in decalog. tom. 1. lib. 1. cap. 6. dub. 5. n. 21. & ideo non recedo à sententia, quam docui, eo modo quo limitauimus, & quam tenet nouissimè me citato ex Societate Pater Ioannes Dominicus Ottonellus tract. de pictura cap. 3. quæst. 7. addit. 1. vbi sic asserit: Dico secundò, Se il Pittore sa, o crede probabilmente, che il giouane sia per seruirsi di quella dipinta donna per fomento della sua libidine: ma egli ha qualche grauiissima cagione di figurarla, non pecca mortalmente figurandola, benchè la figura sia di concubina. Questa è la sentenza di Sanchez, & del P. Diana citati, è più chiaramente di Castro Pulao, il quale anch'egli spiega che cosa intenda per grauiissima cagione, dicendo: illam solum causam sufficientem putarem, quæ grauem metum mortis, vel vulnerationis valeret incutere. Giudicarei per sufficiente cagione solamene quella, che potesse generare graue timor della morte, o di ferita. Et egli appresso recca la cagione della proposta sentenza, aggiungendo: Nam concubina pi-

ctura intrinsecè mala non est, sed sepe honestari potest: quod autem fiat ad petitionem illius qui illud ad malum finem usus est, non constituit in fabricante malitiam, quia ipse non famulatur petenti in illa mala intentione, sed in re petita, & hoc ex metu: neque agit, vt instrumentum mali operis sed operis in se indifferentis.

12. Dico terzo. Se il pittore non hà grauiissima, o altra legitima cagione di dipingere l'immagine della donna amata all'amante, il quale, come egli probabilmente pensa, o deve credere, sene seruirà per fine ad peccato, pecca mortalmente dipingendola: perche, come nota Azorio, en el luogo citato, e in vn caso equiuale, il pittore mostra d'acconsentire al peccato dell'amante: e procede in modo, como se possesse la spada in mano d'un huomo infuriato.

13. Quando le persone dice vn Theologo di cui sono irritati, s'amano sensualmente, che cosa è tenergli dinanzi à gli occhi, se non accendere molto più la fiamma della disordinata affectione. Et à questo concorre il pittore con l'opera sua, e però pecca nelle sopradete circostanze. Ita Ottonellus: & Theologus ab ipso citatus est eius P. Franciscus Ancas tr. de mortificatione ex eadem Societate.

14. Sed audiamus Aegidium Bassæum in floribus theol. vers. scandalum §. 5. num. 10. sic loquentem: Communiter non licet depingere amasio imaginem concubinae: si putetur Amasium ea imagine vlurum per libidinem. Ratio est quia traditio talis picturæ homini sic deperdito, est quasi donatio gladij parato occidere. Non est tamen hoc, ita intrinsecè malum, quin aliquando liceat: imò cum hæc actio de se indifferens sit, & bono vlui deseruiat possit: ac proinde ex aliqua graui causa honestari, mortale peccatum non committeret talem imaginem depingens ex metu mortis, vel vulneris: amissio autem lucri ex tali pictura non esset grauis. Et sic conciliantur DD. inter se Azor. Bonac. contra Sanchez & Castrum Palaum. Hæc Bassæus, qui, vt vides nostram limitationem sequitur. Idem etiam me citato tenet Possentius in Recollectione Questionum moralium, vers. Scandalum, num. 12. & ex Societate Fernandez de Corduba instruct. Confess. part. 2. c. 49. num. 2. ait loquens de Pictoribus: Si sabiendo que vn galan pide le retrate à su amiga, la retrata, dixe el P. Sanchez que pecca mortalmente; Et ex eadem Societate Antonius Elcobar in Theol. moral. tract. 2. exam. 3. c. 13. §. 3. num. 49.

RESOL. LXIII.

An pictores pingentes imagines obscenas peccent mortaliter?

Et quid de tenente illas?

Et an hoc intelligatur tantum ratione scandali, tam actiui, quam passiu?

Et an mulieres, que incedunt publice cum parte peccatoris, & mammillarum denudata, peccent mortaliter, & non sint absolunda?

Et quid, si hoc faciant iuxta consuetudinem Patriæ, & absque praua intentione?

Et an tam Superiores Ecclesiastici, quam seculares teneantur sub mortali suppressere, & exterrare talem consuetudinem?

Et an talis consuetudo excusetur à mortali ratione paruitatis materis, vel simplicitatis, & ignorantie?

Ex p. 1. tr. 4. & Misc. 4. Ref. 32.

§. 1.

§. 2. **R**espondeo affirmatiuè quoad primum, & idè qui nudam Venerem, aut similem obfcenam imaginem pingunt, atque exponunt, etiãsi talis imago fit de rebus naturalibus, atque ex se indifferentibus, nihilominus mortaliter delinquant, quia aliis indefinitè licet acceptis luxuriæ occasionem præbent.

2. Et ita docet Ermañus Busembaum in *Medulla Theologiae moralis lib. 3. tract. 4. cap. 2. dub. 1. num. 9.* Antonius Fernandez in *instruit. confess. part. 2. cap. 59. num. 4.* Escobar & Mendoza in *Theolog. moral. tom. 2. exim. 3. cap. 13. num. 80.* Albertus de Albertis in *paradox. moral. disput. 1. cap. 5. §. 4. num. 43.* Trullench. in *decal. tom. 2. lib. 6. cap. 1. dub. 12. num. 13.* Sanchez de matr. lib. 9. disp. 46. num. 4. Filliucius tom. 2. tit. 30. cap. 20. num. 211. Baldellus tom. 1. lib. 3. disput. 17. num. 10. quibus adde Rocaful. in *praxi Theol. mor. tom. 2. lib. 4. in pr. Decal. c. 3. num. 239.* vbi sic ait, Nota pingentes turpia, vt Venerem, aut Adonidem detectis pudendis, aut diaphano velo operis, peccare mortaliter, quia tales picturæ oculis obiectæ valdè ad luxuriam provocant.

3. Sed circa præfatas difficultates censeo optimè philosophasse Patrem Turrianum in *select. disput. cont. 4. lib. 18.* vbi sic ait, Distinguendum est nam si sermo sit de imagine hominis, aut femine quantum ad partes, quæ torpes non sunt, licitum est alias pingere; etiãsi nudæ pingantur, quia istæ per se non mouent ad malum. Secundò tamen si pingantur partes inhonestæ, & occultentur non erit peccatum illas pingere; quia tunc non mouent ad malum; & ita solent pingi imagines Sanctorum aliquando. Tertio si occurrerit causa aliqua iusta pingendi partem aliquam ex his, quæ dicuntur inhonestæ, possit pictor excusari à peccato. Explicatur, quia si femina absque vlla causa manifestet partem turpem, sine dubio erit peccatum; & tamen si illam manifestet ex necessitate ad medicinam propter morbum, non erit ea manifestatio peccatum; & idem est de verbo necessario ad explicandam rem turpem.

4. De his qui retinent tales imagines, & in loco publico eas collocant, in quibus non facilè occurrit iusta causa illas retinendi; si enim eas volunt conseruare ad ornatum, & ostentationem, possunt illas retinere partibus turpibus coopertis per artem, & ego ipsas personas testes facio suæ intentionis, si velint illum manifestare, vt prudens censor iudicet, an illud faciat cum peccato aut sine illo.

5. Restat explicandum, an sit peccatum mortale tales imagines retinere; Aliqui absolutè docent esse peccatum mortale, quia videtur grauis materia. Alij putant non esse peccatum mortale; & explicant: quia non semper est peccatum mortale proferre verbum aliquod turpe, quod est imago rei inhonestæ. Ergo à simili non semper erit peccatum mortale talem imaginem retinere: Si tamen illa pars inhonestæ esset depicta viuus coloribus, & aliis circumstantiis, vt vehementer moueret ad peccatum graue, non esse facilè hoc excusare.

6. Hucusque Turrianus, cui adde doctum & pium, ac mihi amicissimum Patrem Ottonellum ex eadem Societate tit. de *pictura cap. 3. questione 1.* & Franciscum Bricchium in *Promptuario confess. part. 2. cap. 22.* vbi sic ait: Peccano moltarmente coloto, che tengono; ò dipingono cose dishoneste, come à dire Donne con le parti vergognose scoperte, ò con velo diaphano, e trasparente; perche cose tali incitano molto al piace di Venere.

7. Itaque dicendum est esse peccatum mortale pingere imagines turpes, & inhonestas, quia scandalum actiuum nunquam est licitum, & negare non

possumus hic concurrere scandalum actiuum, quia manifestare partes inhonestas est, vel opus malum, vel habens speciem mali, cum moueat ad peccatum, quia imago inhonestæ multò magis mouet ad malum, quam verbum aliquod turpe, & certum est hoc esse peccatum.

8. Retinentes autem dictas imagines palam, & in publico, puto etiam peccare mortaliter, nisi illas retineant ornatus causa cum aliquo velo coopertæ; itavt facilè non possit amoueri; & idè Patet Ottonellus vbi supra cap. 4. quæst. 7. sic ait, *Concludiamo, che buon modo per rimediare all'offensa delle statue, delle pitture ignude, & impudiche, si è il ricoprirle con vesti, ò col riparo delle tele.* Cuius rei exemplo passato fu per comando Papale coperta con bronzo la nuda statua della Giustitia, che mirasi collocata in Roma per ornar il sepolchro del gran Vicario di Christo Paolo Terzo; e fanno gli eruditi, che vn antico Senatore fece coprire con ornamento di finissimo oro due bellissime statue, che erano ignude.

9. Et in vero vna pictura scena, che è artificiosissima, con essere coperta massimamente con tela, non perde punto d'artificio, anzi conseruasi più lungamente, acquista maggior stima, & si può senza molto pericolo di peccare, ò di mouere à peccare, far vedere solo da persone intendenti dell'arte, e virtuosè di spirito, oue se stà esposta à gl'occhi di tutti publicamente, serue di publica fucina à Demonij per infocare mille saette di libidino si pensieri, e per ferir i cuori di moltissimi poco fondati nello spirito, e nell'amore della Christiana purità, & virtuosità modesta. Ita ille. Quod vtinam à Principibus, & viris nobilibus obseruaretur.

10. Nec obstat dicere vltimè esse in contrarium, nam respondeo, hoc non esse verum, & erit vltimè illud, nisi fiat cum dictis circumstantiis. Dicere autem quod dictæ imagines primariò fiant ad ostendendam perfectionem artis, & idè non refert si ex accidenti moueant ad peccatum. Respondeo, quod si ostensio perfectionis artis esset necessaria, excusaret eam actionem à peccato; sed ad vltimè communi non potest occurrere necessitas, quæ excuset ab occultatione illarum partium. Et idè semper pingendæ sunt coopertæ; imò penitus abcondendæ.

11. Ex dictis patet, me rectè respondiisse his diebus interrogatus de hoc casu, An mulieres aliquæ, quæ in quadam Ciuitate Status Ecclesiæ incedere publicè volebant cum parte pectoris, & mammillarum nudatæ, An inquam dictæ mulieres essent à confelsariis absoluendæ; & negatiuè respondi, ac præter Albertum de Albertis, & Petrum Mercatorem me alibi adductos, adduxi nouissimè Bricchium vbi supra in *Promptuario Confess. part. 2. cap. 23.* vbi sic ait, *Le donne che portano vesti così sottili, che si vedono le mammelle, & il petto, possono scusarsi dal peccato mortale, se ciò fanno secundo la consuetudine della Patria, & senza mala intentione; imperò, che tal parte pare honesta, è pare che le Donne habbiano il jus d'accomodar si alla consuetudine di già ricenuta, quale non costa, che così facilmente tira al peccato, farebbe ven peccato mortale l'introdurre tal costume, perche le cose insolite più mouono, & incitano.*

12. Ita ille, cui adde Nouarinum in *seruatio. spiritali part. 2. cap. 32.* Iosephum Rocaful. in *graua Theolog. moral. titul. 2. lib. 4. in 6. præcepti. Decalog. c. 3. num. 238.* vbi ita aserit, Dubitabis an femine quæ veste tenui vtuntur, vt concipiantur peccata, & mammillæ peccent mortaliter? Bonacina quæst. 4. de matr. puell. 9. num. 23. excusat à mortali, si ad hoc

iusta consuetudinem Patriæ: absque prava intentione. Et rationem reddit: nam pars ista videtur honesta, & femina videntur habere ius accommodandi se consuetudini iam receptæ. Addit autem esse peccatum mortale introducere huiusmodi morem; alij tamen dicunt peccare mortaliter, quia aspectus illarum partium, quamvis non sint ipsæ partes inhonestæ solent prouocare ad luxuriam. Hæc Rocaful.

13. Et ante illum Caietanus 2. 2. questione 69. art. 2. Nauarr. cap. 23. numero 19. Graff. loc. cit. Bonacini. de matrim. questione 4. punct. 9. numero. 22. quæst. 13. Layman. lib. 2. tract. 3. cap. 13. numero 11. Filliuc. tractat. 30. lib. 10. Baldell. tract. 1. disput. 5. qui omnes licet excusent à mortali feminas portantes ex consuetudine antiqua pectus & vbera nudata, at tamen omnes clamant nullo pacto introducendam de nouo; immò multi docent extirpandam esse.

14. Vnde si talis consuetudo prava alicubi fuerit introducta putat Ioannes Maria de Castillento in Theol. moral. Seraph. tom. 1. verb. Consuetudo, diffie. 22. quod superiores tam Ecclesiastici quam seculares tenentur sub peccato mortali supprimere & extirpare, quod variis rationibus confirmat.

15. Nota verò, quod idem de Castillento diffie. 24. querit Vtrum consuetudo antiqua, vel nota fecerunt portantium vbera, & pectus nudatum in aliqua patria excuset à mortali, & tolerari valeat ratione paruitatis materis, vel simplicitatis, & ignorantia.

16. Et respondet: Dico primò, paruitatem materis in hoc more fecerunt portantium vbera, & pectus nudatum excusantem à peccato mortali posse dari, mihi certum est, nam cum hic mos, & consuetudo habeat suam latitudinem circa modum magis; & minus lasciuum, & provocatum ad libidinem, sanè poterit dari modus notabiliter obscenus, & notabiliter, seu efficaciter prouocatus ad Venerem; & minus obscenus, & leuiter excitatus ad libidinem; mos ergo notabiliter obscenus, & prouocatus ad peccatum, est sanè illatum, quæ vbera prostituunt vsque ad medietatem; ita vt totum pectus appareat, hic enim modus vt pote omnino inhonestus, & meretricius, est notabiliter prouocatus experientia testes, ad libidinem, & hic modus est certissime peccaminosus, nec vilo modo debet excusari à peccato & hunc modum in superioribus difficultatibus acriter impugnatumus.

17. Dico secundò, quod in quibuscumque locis viget antiqua consuetudo, vt femina incedat publicè cum pectore, & mamillis notabiliter nudatis, possunt à mortali excusari ab ignorantia inuincibili, & vera simplicitate, quia ignorantia inuincibilis legis & præcepti, maxime quando dubitatur etiam ab alijs an obliget sub mortali, excusat à culpa: itaque ignorans femina aliqua inuincibiliter talem modum incedendi cum vberibus nudatis esse vitiosum, & peccaminosum potest excusari à mortali similiter, quæ vera simplicitate præciso omni alio malo sine eodem modo incedunt, putantes certè id sibi licere, quia communiter aliæ eiusdem conditionis, & status feminae tali scolorura vbera nuda, & pectus ostendente vtuntur, nec iste modus à superioribus Ecclesiasticis, & secularibus corrigitur, nec à proprijs parentibus, vel matris arguitur, nec quod peius est, & lacrymis dignum) à proprijs confessarijs reprehenditur tanquam peccaminosum, sanè excusantur à peccato, quia vbi dolus non est, peccatum esse non potest; statim vero, ac seu per confessarios, Prædicatores, superiores, vel aliquas grauiores matronas monentur talem modum esse impudicum, vitiosum contra reuerentiam naturalis, & moralis honestatis, & mortaliter peccaminosum, quia valde prouocatus ad li-

Tom. VII.

bidinem oculos inspicientium hominem, tenentur talem vestiendi modum deponere, & vbera, pectus aliquo honesto velamine, non tamen transparenti contegere, aliter se mortalis peccati reas cognouerint; æternis penis infeliciter puniendas pro tam inutili, vanoque modo portandi pectus, & vbera nudata. Hucusque Castillento. Quæ omnia magis confirmatur, vt superius dixi à Patre Alberto de Albertis, & à Patre Petro Marchan. à me * alibi adductis.

* Alibi in Resolutionibus præcitarum annotationum.

RESOL. LXIV.

An licitum sit pingere, vel fabricare Idolum ad petitionem Infidelis, vel construere Synagogas Iudeorum, & facere vestem Sacerdotalem?

Et ex doctrina huius questionis inferretur hystriones grauissimè peccare, & sint per se, (vt nunc hystriam exercent.) in statu peccati mortalis. Ex p. 5. tr. 7. Ref. 6.

§. 1. Negatiuum sententiam docet Coninch. in Sup. hoc in 2. 2. disp. 18. dub. 13. num. 213. & ita etiam docet de confessione vestis sacerdotalis, quia hæc actiones non solum ratione cooperationis alterius mala actione, sed ex se pro vt in his circumstantiis spectantur, cedunt in honorem falsi cultus, & sunt implicita quadam huius professio. Confirmatur primò, quia illa consciens agit vt instrumentum illius, qui petit ea fieri, & ex ipsius motione, quare cum hic per illam actionem absolutà colat idolum, & profiteatur suam falsam religionem, idem videtur dicendum de ipsius instrumento, siue de consciente illam vestem, illudve idolum. Confirmatur secundò: quia legimus multos olim sculptores maluisse grauissima tormenta perpeti, quàm Imperatorum gentilium idola sculpere.

2. Non desinam tamen hic adnotare Castrium Palacum tom. 1. tractat. 6. disput. 6. punct. 12. numero 7. docere grauissimo metu excusari posse, si in tali casu idolum ab artifice non expostulatur fieri in contemptum Religionis, neque scandalum adsit illud ita contemnere; nam fabricatio idoli intrinsecè mala non est, sed sæpe honestari potest; quod autem fiat ad petitionem illius, qui illo ad malum finem vsurus est, non constituit in fabricante malitiam; quia ipse non famulatur petenti in illa mala intentione, sed in re petita, & hoc ex metu, neque agit vt instrumentum mali operis in se indifferentis. Ergo, &c. Et Adamus Tannerus in tom. 3. disput. 1. quæst. 9. dub. 5. numero. 144. tenet Christianum magna egestate pressum posse operas suas locare Iudæo in Synagoga ædificanda.

3. Nota etiam quòd nouissimè hanc quoque sententiam docet Hurtado de Mendoza in 2. 2. disp. 66. sect. 6. §. 18. vbi sic ait: De sculptura, aut pictura idoli est dubium, & quidem ea est licita, quado nec queritur, nec timetur idololatria; cum autem timetur, dico peccare contrà Religionem, quæam præbet absque vigentissimo damno. Probatum tum ex lege charitatis, tum quia omnis virtus obligat vt vitentur omnes occasiones eâ violandi, vt pono ex disputatione de scandalo; si autè non possum ego non præbere idolū absque graui dano proportionato, non pecco in eo dādo. Ita autores adducti censent vniuersim, nullum teneri cum graui dano proportionato ad vitandū aliena damna, quia hæc actio nō est cooperatio ad idololatriā, sed est præuia materis offensio, qua abutitur infidelis:

H h idem